

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	4Cdo/34/2018
Identifikačné číslo spisu:	5909201602
Dátum vydania rozhodnutia:	30.07.2019
Meno a priezvisko:	JUDr. Milan Lalič
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2019:5909201602.3

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v spore žalobcu G.. P. O., bývajúceho v H., Š.. P. XX, právne zastúpeného advokátom Mgr. Ivanom Petkovom z advokátskej kancelárie PETKOV & Co s. r. o., so sídlom v Bratislave, Šoltésovej 14, IČO: 50 430 742, proti žalovanej Slovenskej republike, za ktorú koná Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, so sídlom v Bratislave, Župné námestie 13, o náhradu nemajetkovej ujmy vo výške 38 775,- eur, vedenom na Okresnom súde Ružomberok pod sp. zn. 5 C 138/2015, o dovolaniach žalobcu a žalovanej proti rozsudku Krajského súdu v Žiline z 22. februára 2017 sp. zn. 7 Co 2/2017, takto

rozhodol:

Rozsudok krajského súdu v časti, ktorou bola žaloba vo zvyšnej časti zamietnutá, a v súvisiacom výroku o trovách konania z r u š u j e a vec mu v tejto časti vracia na ďalšie konanie a nové rozhodnutie.

Dovolanie žalovanej proti výroku, ktorým krajský súd priznal nemajetkovú ujmu žalobcovi v sume 16 850,- eur, o d m i e t a.

Žalobca má nárok na náhradu trov dovolacieho konania.

Odôvodnenie

1. Okresný súd Ružomberok rozsudkom z 22. februára 2016, č. k. 5 C 138/2015-658, uložil žalovanej povinnosť zaplatiť žalobcovi náhradu škody vo forme nemajetkovej ujmy vo výške 25 000,- eur (74,- eur za deň väzby), vzniknutej v súvislosti s nezákonne vedeným trestným konaním proti jeho osobe v dobe od 29. júna 2004 do 1. augusta 2007, v rámci ktorého bol 337 dní vo väzbe, ktoré skončilo jeho oslobodením spod obžaloby, lebo skutok popísaný v obžalobe nebol preukázaný; tento nezákonný postup orgánov činných v trestnom konaní vážne zasiahol do osobného, rodinného, pracovného a sociálneho života žalobcu, čo potvrdili v konaní vypočutí viacerí svedkovia, preto sa súd odchyľil od priemerných priznaných nárokov zo strany Európskeho súdu pre ľudské práva v obdobných veciach; vo zvyšku žalobu zamietol. Zároveň žiadnemu z účastníkov nepriznal náhradu trov konania.

2. Krajský súd v Žiline na odvolania žalobcu a žalovanej rozsudkom z 22. februára 2017 sp. zn. 7 Co

2/2017 rozsudok súdu prvej inštancie zmenil tak, že zaviazal žalovanú k povinnosti zaplatiť žalobcovi titulom náhrady nemajetkovej ujmy sumu 16 850,- eur a vo zvyšnej časti žalobu zamietol. Zároveň žalobcovi priznal proti žalovanej nárok na náhradu trov konania v plnom rozsahu. Na rozdiel od okresného súdu odškodňoval len púhy výkon väzby v trvaní 337 dní so sadzbou 50,- eur/deň, čiže náhradu nemajetkovej ujmy priznal vo výške 16 850,- eur, ktorú považoval za primeranú všetkým okolnostiam tohto prípadu a podobným prípadom rozhodovaným Európskym súdom pre ľudské práva. Rozsudok odvolacieho súdu bol účastníkom doručený 3. apríla 2017.

3.1. Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podali včas dovolanie obidve strany; žalobca dňa 5. júna 2017 (t. j. v pondelok) a žalovaná dňa 1. júna 2017.

3.2. Žalobca v dovolaní v podstatnom uviedol, že z rozhodnutia nie je známe, aké úvahy viedli odvolací súd k zníženiu finančného zadost'učinenia zo sumy 74,- eur za deň väzby na sumu 50,- eur, a to najmä s ohľadom na celkovú dĺžku nezákonne vedeného trestného konania voči nemu, v dôsledku čoho stratil takmer všetky dovtedy vybudované sociálne, spoločenské, pracovné a iné väzby, čo potvrdili v konaní vypočutí viacerí svedkovia. Tým, že odvolací súd v rámci svojho procesného postupu, upraveného najmä v ustanovení § 220 ods. 2 C.s.p., neuviedol (ani nezisťoval) dostatočné a relevantné dôvody skutkovej povahy, na ktorých svoje rozhodnutie založil, porušil žalobcovi právo na spravodlivý proces, garantovaný v čl. 46 ods. 1, čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, a tým naplnil i dovolací dôvod podľa ustanovenia § 420 písm. f/ C.s.p. Žalobca preto navrhol rozsudok odvolacieho súdu v časti, ktorou bola jeho žaloba zamietnutá, zrušiť a vec mu vrátiť na ďalšie konanie.

3.3. Žalovaná napadla výrok, ktorým ju odvolací súd zaviazal zaplatiť žalobcovi nemajetkovú ujmu vo výške 16 850,- eur, ako aj súvisiaci výrok o náhrade trov konania. Uplatnila dovolací dôvod podľa § 421 ods. 1 písm. b/ C.s.p. vo vzťahu k otázke premlčania tohto nároku uplynutím 1-ročnej premlčacej lehoty podľa § 23 zákona č. 58/1969 Zb. dňom 2. augusta 2008, počítanej od právoplatnosti oslobodzujúceho rozsudku okresného súdu, t. j. od 1. augusta 2007 a žaloba bola podaná až dňa 2. apríla 2009. Pokiaľ je premlčanie práva na náhradu škody spôsobenej rozhodnutím o väzbe zákonom o zodpovednosti za škodu upravené, nie sú splnené ani predpoklady na aplikáciu všeobecných ustanovení Občianskeho zákonníka, nakoľko zákon č. 58/1969 Zb. je vo vzťahu k nemu lex specialis. Žalovaná upozornila aj na vecnú nesprávnosť závislého výroku o náhrade trov konania, ktorý nezodpovedná pomeru úspechu obidvoch strán v zmysle ustanovenia § 255 ods. 2 C.s.p., podľa ktorého žalobca nemá nárok na náhradu trov konania.

Žalovaná navrhla, aby dovolací súd zrušil rozsudok odvolacieho súdu v napadnutej časti a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

4. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd funkčne príslušný na rozhodnutie o dovolaní (§ 35 C.s.p.) po zistení, že dovolanie podali včas obidve strany sporu, zastúpené v súlade s § 429 C.s.p., bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 443 C.s.p.) skúmal, či sú dovolania prípustné, a zistil, že

4.1. len dovolanie žalobcu je nielen prípustné, ale aj opodstatnené, a to z nasledujúcich dôvodov:

(i) Podľa ustanovenia § 420 písm. f/ C.s.p. dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu vo veci samej alebo ktorým sa konanie končí, ak súd nesprávnym procesným postupom znemožnil strane, aby uskutočňovala jej patriace procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces.

Z dôvodovej správy k tomuto ustanoveniu okrem iného vyplýva, že doterajší pojem „odňatie možnosti konať pred súdom“ sa nahradil terminologicky správnejším a širším pojmom „právo na spravodlivý proces“, ktorého obsahové znaky vyplývajú z početnej konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva, Ústavného súdu Slovenskej republiky, ako aj pomaly a ťažkopádne sa tvoriacej judikatúry Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (porov. 4 Cdo 3/2019, 8 Cdo 152/2018, 4 Cdo 100/2018 a pod.).

(ii) Právo na spravodlivý proces je jasne koncipované ako samostatné subjektívne verejné právo každého jednotlivca voči štátu (súdu) ako povinnému subjektu na poskytnutie náležitej právnej ochrany v takom procese, ktorý maximálne garantuje spravodlivý výsledok (nie však priaznivý výsledok). Definovať toto

základné právo je veľmi zložitý, lebo je jedným zo základných stavebných pilierov právneho štátu (čl. 1 ods. 1 ústavy) a spravodlivej spoločnosti.

(iii) Porušením základného práva na spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 ústavy či čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj situácia, kedy v hodnotení skutkových zistení chýba určitá časť skutočností, ktoré vyšli v konaní najavo, eventuálne - alebo tým skôr - pokiaľ ich strana sporu namietala, ale krajský súd ich náležitým spôsobom v celom súhrne posudzovaných skutočností nezhodnotil bez toho, že by napr. dostatočným spôsobom odôvodnil ich irelevantnosť; pokiaľ krajský súd takto v prejednávanej veci postupoval, dopustil sa okrem iného aj svojvôle, zakázanej v čl. 2 ods. 2 ústavy.

Obdobne ako v skutkovej oblasti, i v oblasti nedostatočne vyloženej a zdôvodnenej právnej argumentácie nastávajú podobné následky vedúce k neúplnosti a hlavne k nepresvedčivosti rozhodovania, čo je však v rozpore nielen s požadovaným účelom súdneho konania, ale tiež i zásadami spravodlivého procesu.

Z uvedeného potom vyplýva, že k porušeniu práva na spravodlivý proces v zmysle ustanovenia § 420 písm. f/ C.s.p. môže dôjsť aj nepreskúmateľnosťou napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu (porov. I. ÚS 105/06, III. ÚS 330/2013, či 4 Cdo 3/2019, 8 Cdo 152/2018, bod 26, 5 Cdo 57/2019, bod 9, 10) alebo prekvapivosťou rozhodnutia vtedy, keď odvolací súd vydá rozhodnutie, ktoré nebolo možné na základe zisteného skutkového stavu veci predvídať, čím bola účastníkovi odňatá možnosť právne a skutkovo argumentovať vo vzťahu k otázke, ktorá sa s ohľadom na právny názor odvolacieho súdu javila ako významná pre jeho rozhodnutie, či rôznymi závažnými deficitmi v dokazovaní (tzv. opomenutý dôkaz, deformovaný dôkaz, porušenie zásady voľného hodnotenia dôkazov a pod.).

(iv) Dôkazné konanie spočíva vo vykonaní dôkazov a ich hodnotení, ktoré ústi do zistenia skutkového stavu veci. Hodnotenie dôkazov bez ich vykonania príslušným súdom, zakladá porušenie práva na spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru v dôsledku porušenia zásady priamosti. Podľa nej dokazovanie vykonáva súd, ktorý rozhoduje vo veci, a to na pojednávaní, na ktoré predvolá účastníkov konania; rozhodnutím vo veci je aj zmeňujúce rozhodnutie súdu prvej inštancie odvolacím súdom v odvolacom konaní. Zmyslom a účelom zásady priamosti je objektivita a nezávislosť súdneho rozhodovania, ako aj zabezpečenie práva účastníkom konania vyjadriť sa ku všetkým vykonaným dôkazom.

(v) Najvyšší súd dospel k záveru, že v súdnej veci krajský súd tým, že zmenil rozsudok okresného súdu vo výroku o priznaní nemajetkovej ujmy v peniazoch (zo sumy 74,- eur na sumu 50,- eur) na základe odlišného (alebo žiadneho) hodnotenia dôkazov ním vykonaných, a to bez toho, že by ich sám zopakoval, porušil právo žalobcu na spravodlivý proces; uvedeným postupom krajský súd porušil rovnako právo žalobcu na to, aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonaným dôkazom tak, ako to stanovuje čl. 48 ods. 2 ústavy.

(vi) Trestné stíhanie trvajúce 3 roky a 1 mesiac za závažnú trestnú činnosť s výkonom väzby v trvaní 337 dní, ktoré bolo skončené oslobodením spod obžaloby, pretože skutok sa nestal alebo nebol trestným činom, predstavuje veľmi závažný zásah do súkromnej a osobnej sféry jednotlivca a v právnom štáte je nevyhnutné, aby bol za taký závažný zásah odškodnený (čl. 46 ods. 3 ústavy).

Najvyšší súd si je však vedomý, že určenie spravodlivej výšky zadosťučinenia je veľmi zložitý a že tieto ťažkosti vyplývajú už zo samotnej podstaty veci - totiž z nutnosti prepočítať nemajetkovú ujmu na peniaze. Zhodnotenie intenzity ujmy jednotlivca závisí na jedinečných okolnostiach prípadu a vzopiera sa jednoduchému „tabuľkovému prístupu“. Na druhej strane je však potrebné zaistiť, aby aj zadosťučinenie za nemajetkovú ujmu spôsobenú štátom bolo priznávané s rešpektom k princípu rovnosti pred zákonom č. 514/2003 Z.z. a aby sa jednotlivcom v porovnateľných prípadoch dostalo porovnateľnej ochrany. Toto porovnanie intenzity zásahu (výšky zadosťučinenia) však musí byť vykonané vždy dôkladne a hlavne preskúmateľne tak, aby z neho bolo dostatočne jasné, ktoré konkrétne okolnosti porovnávaných prípadov sú podobné a v ktorých naopak súd zistí odlišnosti.

(vii) V prejednávanej veci si krajský súd zľahčil situáciu, keď zhodnotil iba dĺžku väzby a túto vynásobil sumou 50,- eur/deň väzby, ktorú ustálil z rozsahu od 20,- do 60,- eur podľa súdnej praxe v Českej republike. Chýba však nielen zrozumiteľné vysvetlenie, prečo výrazne znížil okresným súdom priznanú

náhradu, ku ktorej dospel na základe podrobnejšieho zhodnotenia konkrétnych okolností, za ktorých došlo k začatiu trestného stíhania a k jeho skončeniu, a najmä prihliadol na následky spôsobené trestným konaním v osobnostnej, pracovnej, rodinnej a sociálnej sfére poškodenej osoby, ale tiež skutkové zistenie, že sa žalobca po prepustení z väzby síce zaradil do pracovného pomeru, ale iba v rodinnej firme na pozíciu, na ktorej absolútne nevyužíva dosiahnuté vzdelanie a prax. Preto najvyšší súd zdieľa presvedčenie žalobcu, že rozhodnutie krajského súdu je v napadnutej časti nepreskúmateľné. Požiadavka individualizácie odškodnenia žalobcu sa zúžila na jednoduchý mechanický výpočet bez toho, aby krajský súd zreteľne odôvodnil, ako k nemu došiel práve u žalobcu. Chýba rovnako zhodnotenie konkrétnych okolností, ku ktorým dospel po náležitom dokazovaní okresný súd a tiež chybné je vyhodnotenie zamestnania žalobcu po oslobodení spod obžaloby.

(viii) Ak je deklarovaná ujma, v danom prípade spočívajúca v strate prestíže, vybratého zamestnania, ovplyvnenie rodinného života a zdravia, ako súdy samy konštatovali, štát (aj súd) nemôže bagatelizovať závažnosť ujmy nepriznaním žiadnej alebo len symbolickej náhrady; pôsobí to nielen veľmi cynicky, ale štátna moc stavia jednotlivca do úlohy púheho objektu, kedy sa stáva jednoducho zameniteľnou osobou so skutočným zločincom a je nútený „bezrestne“ sa podrobovať excesívnym úkonom orgánov činných v trestnom konaní a bezmocne ich trpieť, hoci „boj so zločinom“ nie je najvyššou hodnotou našej spoločnosti a štátu, ako to často zdôrazňujú orgány činné v trestnom konaní a súdy, a to aj v odškodňovacom konaní, lebo tou je len ľudská dôstojnosť, ktorá predstavuje najvyššiu hodnotu stojacu v základe celého právneho poriadku. Štátna moc pochádza od občanov (čl. 2 ods. 1 ústavy) a nie naopak; jednotlivec je východiskom štátu a štát a všetky jeho orgány sú ústavou zaviazané na ochranu a šetrenie jeho práv. Štát nemá práva, štát má ciele a slúži občanom; s ľuďmi musí byť zaobchádzané ako s cieľom, nie s prostriedkom.

Na základe uvedených skutočností najvyšší súd v tejto časti dovolaniu žalobcu vyhovel, rozsudok krajského súdu v dovolaní napadnutej časti zrušil a vec mu v rozsahu zrušenia vrátil na ďalšie konanie a nové rozhodnutie s tým, že právny názor vyslovený v tomto rozhodnutí je preň záväzný (§ 449 ods. 1 a § 455 C.s.p.).

4.2. Dovolanie žalovanej proti vyhovujúcemu výroku rozsudku odvolacieho súdu nie je prípustné, preto ho najvyšší súd podľa § 447 písm. f/ C.s.p. odmietol z nasledovných dôvodov.

(i) Dovolací súd je viazaný uplatnenými dovolacími dôvodmi, včítane ich obsahového vymedzenia, a z iných než dovolateľom uplatnených dôvodov napadnuté rozhodnutie preskúmať nemôže (porov. § 440 C.s.p.).

(ii) Žalovaná vyvodzuje prípustnosť jej dovolania z ustanovenia § 421 ods. 1 písm. b/ C.s.p., podľa ktorého je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak toto rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi odvolacieho súdu ešte nebola vyriešená.

(iii) Dovolateľka v podstatnom tvrdila, že zákon č. 58/1969 Zb. neviaže aplikáciu ustanovenia § 23 na formu, resp. typ uplatnenej náhrady škody, ale na samotný titul, na základe ktorého sa žalobca svojho nároku domáha, to znamená, že 1-ročná objektívna premlčacia lehota upravená v citovanom ustanovení sa vzťahuje na nezákonné rozhodnutie o väzbe alebo o výkone trestu odňatia slobody a nie na druh škody, t. j. na skutočnú škodu, ušlý zisk alebo nemajetkovú ujmu; obdobný právny názor vyslovil aj Krajský súd v Bratislave v rozsudku z 26. januára 2017, sp. zn. 9 Co 489/2014.

Žalovaná poukázala i na to, že v danom prípade nie je potrebné aplikovať všeobecné ustanovenia Občianskeho zákonníka týkajúce sa premlčania, lebo zákon č. 58/1969 Zb. je lex specialis voči Občianskemu zákonníku a obsahuje právnu úpravu premlčania nárokov uplatnených v zmysle tohto zákona, a preto ak si žalobca svoj nárok na súde uplatnil po uplynutí 1-ročnej premlčacej doby, mali nižšie súdy na jej námietku právo na priznanie nemajetkovej ujmy zamietnuť z dôvodu premlčania.

(iv) Žalovaná napadla aj výrok o trovách konania pre jeho vecnú nesprávnosť, lebo nereflektoval na ustanovenie § 255 ods. 1 C.s.p., keď súdy žalobcovi priznali plnú náhradu trov konania, hoci jeho

úspech vo veci bol pomerný.

(v) Podľa názoru žalovanej je jej dovolanie prípustné v zmysle § 421 ods. 1 písm. b/ C.s.p., podľa ktorého je dovolanie prípustné proti rozhodnutiu odvolacieho súdu, ktorým sa potvrdilo alebo zmenilo rozhodnutie súdu prvej inštancie, ak rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená.

Aby na základe dovolania podaného podľa § 421 ods. 1 písm. b/ C.s.p. mohlo byť rozhodnutie odvolacieho súdu podrobené meritórnemu dovolaciemu prieskumu z hľadiska namietaného nesprávneho právneho posúdenia veci (§ 432 ods. 1 C.s.p.), musia byť (najskôr) splnené predpoklady prípustnosti dovolania, medzi ktoré okrem iného patrí riadne odôvodnenie dovolania prípustnými dovolacími dôvodmi a spôsobom vymedzeným v ustanoveniach § 431 až § 435 C.s.p. (porov. 2 Cdo 203/2016, 3 Cdo 216/2017, 4 Cdo 64/2018, 6 Cdo 113/2017, 7 Cdo 95/2017 a 8 Cdo 95/2017). K posúdeniu dôvodnosti dovolania (či dovolateľkou napadnuté rozhodnutie skutočne spočíva na nesprávnom právnom posúdení) môže dovolací súd pristúpiť len po prijatí záveru o prípustnosti dovolania.

Otázkou relevantnou podľa § 421 ods. 1 písm. b/ C.s.p. môže byť len otázka právna (nie skutková otázka). Môže ísť tak o otázku hmotnoprávnu, ako aj o otázku procesnoprávnu, na ktorej spočívalo rozhodnutie odvolacieho súdu.

(vi) Dovolací súd však k vymedzenej právnej otázke hmotného práva žalovanou uvádza, že sa touto otázkou už zaoberal, a to v rozhodnutí z 21. júna 2018, sp. zn. 3 Cdo 191/2017 (ale aj ďalších), so záverom, že nárok na náhradu nemajetkovej ujmy podľa zákona č. 58/1969 Zb. sa premlčuje vo všeobecnej 3-ročnej premlčacej dobe podľa § 101 Občianskeho zákonníka, teda presne tak, ako to posúdil odvolací súd v napadnutom rozsudku (bod 12). Keďže dovolanie má len tzv. devolutívny účinok (odvalovací), jeho prípustnosť a dôvodnosť sa v dôsledku okamžitej aplikability Civilného sporového poriadku vyjadrenej v ustanovení § 470 ods. 1 už posudzuje od 1. júla 2016 podľa tohto procesného kódexu, teda rozhodujúci je stav v čase vyhlásenia rozhodnutia (§ 217 ods. 1 a § 438 ods. 1 C.s.p.), takže najvyšší súd dospel k záveru, že išlo o neprípustné dovolanie žalovanej, ktoré musel podľa ustanovenia § 447 písm. c/ C.s.p. odmietnuť.

(vii) K problematike rozhodovania o náhrade trov konania v spore o poskytnutie primeraného zadosťučinenia za nemajetkovú ujmu spôsobenú pri výkone verejnej moci rozhodnutím alebo nesprávnym úradným postupom, pre ktoré neexistuje žiadna exaktná metóda, v akej výške ho určiť, sa uplatní prirodzená zásada v zmysle čl. 4 ods. 2 C.s.p. - pri neexistencii adekvátneho ustanovenia Civilného sporového poriadku, akým bolo ustanovenie § 142 ods. 3 O.s.p. - ako keby žalobca mal plný úspech vo veci, aj keď mu súd prizná náhradu podľa svojej úvahy. Žalobca totiž nemôže byť v rámci náhrady trov konania sankcionovaný za nie celkom príliehavý odhad budúceho priznaného nároku súdom.

Rozhodnutie o výške primeraného zadosťučinenia, na rozdiel od posudzovania existencie ujmy, totiž predstavuje iba úvahu súdu.

Odhliadnuc od uvedeného prípustnosť dovolania proti výroku o trovách konania je vylúčená podľa § 421 ods. 2 v spojení s § 357 písm. m/ C.s.p., lebo nejde ani o rozhodnutie vo veci samej, ani také, ktorým sa konanie končí (5 Cdo 65/2019).

5. Žalobcovi ako úspešnému účastníkovi dovolací súd priznal plnú náhradu trov dovolacieho konania, o ktorej rozhodne odvolací súd v zmysle ustanovenia § 453 C.s.p.

6. V ďalšom konaní bude odvolací súd viazaný právnym názorom dovolacieho súdu (§ 455 C.s.p.).

7. Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.